Ն. 4310 1905 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 10/23 ՃՈՒՄԱ ԻՐԹԼՍԻ 22 Ամի սեմ 26 ՇԷՎՎԱԼ 1323 —— 10 ՔԵԱՆՈՒՆԸ ԷՎՎԷԼ 1321

ՄԷՃՄՈՒԱԻ ԱԽՊԱՐ

DIRECTION DU JOURNAL
MEDJMOUA-I-AHBAR
Grand'Rue de Péra, Taxim 65

Հաֆթադա իքի տէֆա եանի ՉԱՐՇԸՆՊԷՀ վէ ՃՈՒՄԱ ԻՐԹԼՍԻ կիւնլէրի նէշր օլունուր:

ՆԻՒՍԽԷՍԻ 30 ՓԱՐԱ.

مجموعه اخبار
بك اوغلى تقسيم جادهسى نومرو ٦٥

ԱՊՈՆԷ ՖԻՅԱԹԼԱՐԸ. = Իսթանպօլ իչին սէնէլիկի 60 ղչ., = 6 այլըղը 35. = Թաշրա իչ. սէնէլիկի 85 = 6 Այլըղը 45 ղչ. տըր: = Մէմալիքի էճնէպիէ իչին սէնէլիկի 20 ֆր. տըր: = Բօսթա իւճրէթի պիլէ այրը տըր := 15 կիւնլիւք նիւսխէսի 60 փա. տըր: = ԻԼԱՆԱԹ ՇԱՐԹԼԱՐԸ. = Իլքի սահիֆէնին սըրասը 5, Չնճի վէ Յրնճիւ սահիֆէլէրին հէր սըրասը 3, վէ Կինճիւ սահիֆէնին պէհէր սըրասը 1 ղչ. տըր: — Չօգ տէֆա տէրճ իտիլճէքլէր իլանաթ իչին այրըճա բազարլըղ օլունուր:

Ղազէթայա միւթէալլիգ խուսուսաթ իչին ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՕԼԱՅԵԱՆա միւրաճաաթ. ատրէս = Իսթիքլալ Պէյօղլունտա Ճատտէի քէպիրտէ Ն. 65:

«ԱՌԻԹԻՆ ՄԱՍՆ»

... Խմբագիր Տէր,

Ձեր պատուական լրագրին քանի մը թիւերուն մէջ, Կ-Պատրիարքական Փոխանորդի ընտրութեան առթիւ ուղղակի տրըւած և կամ ներշնչուած յօդուածներ տեսնուեցան, որոց իմաստն սա էր թէ, ինչո՞ւ Վանականք կամ Կրօնաւորք Կաթողիկոսական Փոխանորդ, եւն, եւն, չպիտի ըլլան, և այս իմաստին համեմատ և համաձայն ալ ճիգեր կ'ըլլուէին: Երբ յանկարծ պատ. լրագրիդ 4306 թիւին մէջ ակաք և մեզ յօդուած մը հրատարակուեցաւ, որով մեր Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսի Ձեռնադրութեան արարողութենէն հատուած մը ի մէջ կը բերուէր թէ, «արգիլուած է Կրօնաւորը Եպիսկոպոս ձեռնադրել»: Չեմ գիտեր թէ ո՞վ էր այդ յօդուածին հեղինակն. և ինծի պէս կ'անգիտանան նաեւ իմ ծանօթներս և բարեկամներս:(*) Եւ ահա պատ. լրագրոյդ 4307 թերթին գրեթէ ամբողջութիւնը գրաւող անծայր յօդուած մը հրատարակուեցաւ. յօդուած մը, որ թէպէտեւ ըստ երեւոյթին շատ փայլուն, բայց ըստ էութեանն ամենեւին անհիմն, և ի բազում գլխոց անիրաւ է: Եւ արդարեւ Մաշտոցակարդացին դէմ հրատարակուած յօդուածին հեղինակն ինչ կ'ուզէ, ինչ կը պահանջէ. կ'ուզէ և կը պահանջէ և կը յաւակնի հաստատել թէ Կրօնաւորք ալ իրաւունք ունին այդ ամէն բարձր պաշտօններու. ինչ կ'ըսեմ, իրենք միայն իրաւունք ունին, իսկ աշխարհիկ կղերն, յիշեալ յօդուածագրին դատաստանովն, անիրաւ յափշտակիչ մի է. քանզի Արեւելեան Եկեղեցւոյ մէջ, Վանականք միայն կուսակրօն ըլլալով (ինչ որ մեր մէջ ընդհանուր է), Վանականաց միայն իրաւունքն է եղեր Մեծաւոր, Առաջնորդ, Եպիսկոպոս, Փոխանորդ, Պատրիարք և Կաթողիկոս ըլլալ: Ներէ ինձ Վերապատուելին իրեն ըսել թէ այդ երկակենցաղութիւն է. Թէ՛ ջուրի մէջ, և թէ՛ ջրէն դուրս կ'ուզէ ապրիլ: Կրօնաւոր մի է, և Կրօնաւորի ամէն իրաւունքն վայելել չյատանալով, կ'ուզէ աշխարհիկ կղերի իրաւունքն ալ վայելել, առանց կանխաւ անոր ամէն տեսակ զրկանքներով կատարած պարտաւորութիւնները կատարելու: «Որ ինչ իմ է, իմ է, եւ որ ինչ քոյ է, իմ է»: Երբ իր բանին գայ, նոյնը տաք կը փչէ, երբ չգար, պաղ: Այսօր սա պարագային մէջ կ'ուզէ իրաւունք մը վայելել, զոր իրեն չներեր Արեւելեան Եկեղեցւոյ իրաւաբանութիւնն, և ահա Արեւմտեան Եկեղեցւոյ բարեկարգութիւնը օգնութեան կը կանչէ: Երբ բարձր պաշտօններ կան Պատրիարքութեան մէջ, այն ժամանակ ալ կ'ուզեն այդ ամէն իրաւունքները վայելել, առանց երբեք կանխաւ անոնց յարակից ծանր պարտաւորութիւնները կատարելու: Բայց յիշեալ յօդուածին աւելի ցաւալի կէտն սա է որ, այդ յօդուածն ի մասնաւորի Կ. Պոլսոյ Կղերին դէմ ուղղուած է. ինչո՞ւ. անշուշտ ի նշան երախտագիտութեան զի մինչ Կիլիկիոյ Պատրիարքներն և Եպիսկոպոսներն երբեք չէին ներեր Կրօնաւորաց իրենց թեմերուն մէջ հաստատուիլ և ուսումնարաններ բանալ, Կ. Պոլսոյ Նախագահ Արքեպիսկոպոսներն և ապա Կաթողիկոսներն իրենց, ի մէջ այլոց, թոյլ տուին որ ժողովրդապետութիւն ալ կառավարեն: Զարմանալին այն է որ, երբէք չեն խնդրեր Կաթողիկոս-Պատրիարքէ և կամ Եպիսկոպոսներէ, որպէս զի զիրենք խեղճ ու աղքատ տեղեր առաքելութեան ղրկեն, յօգուտ հոգւոց: Եւս առաւել զարմանալին, եթէ ոչ ծիծաղելին, այն է որ, յօդուածատէրն, ուսանիկ տենչէն չփոթած, կը յայտարարէ թէ, յանուն 180 հազար Կաթողիկէ Հայոց, որմէ, եթէ կ'ուզէք գիտնալ, ամէն մէկ ներկայացուցչի 2500 հոգի կ'իյնայ եղեր, կը բողոքէ. և ո՞վ զքեզ, Վերապատուելի, փաստաբան կամ ներկայացուցիչ կարգեց: Նոյնը ըսելու է նաեւ Նախորդ հրատարակուած յօդուածի մը նըկատմամբ՝ հետեւեալ յօդուածի մը մէջ տրուած գովեստներուն մասին: Կամ լաւ եւս, երբ մէկը հայելիին մէջ նայելով, ինքն իրեն հաճի, և գովէ զիմացի առարկային գեղեցկութիւնը. այդ գովեստներն ճիշդ [illegible] կը [illegible]:

Դանք բուն խնդրին:

Կրօնաւորք իրաւունք ունի՞ն Կիլիկիոյ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան բարձր և կամ ո՛ և է պաշտօններուն, այնու և եթ որ իրենք ալ Հայ Կաթողիկէ են: Պատասխանն շատ դիւրին է:

1. Կրօնաւորաց Աբբահայրքն Կաթողիկոսին հնազանդութեան երդումն կ'ընե՞ն:

2. Կրօնաւորք կամ Վանականք Կաթողիկոսին ուղղակի հնազանդելու պարտաւորութիւն ունի՞ն, առանց իրենց Աբբահարց հաւանութեան:

3. Եպիսկոպոսք և կամ Կաթողիկոսք Աբբահարց ընտրութեան կը մասնակցի՞ն:

4. Վանաց և իրենց պատկանող ուսումնարանաց և այլ անշարժ կալուածոց դրամական մատակարարութեան և հաշիւներուն վրայ հսկելու, զանոնք քննելու, եւն, եւն, իրաւունք ունի՞ն Կաթողիկոսն, Եպիսկոպոսք և Հասարակութեանս Վարչական Ժողովներն:

5. Աշխարհիկ կղերէն կրնա՞յ ոք իրենց Աբբահայր ընտրուիլ:

6. Աշխարհիկ կղերէն մէկն կրնա՞յ իրենց Միաբանութեան վերաբերեալ ո՛ և է պաշտօնի կոչուիլ:

Այս ամենուն պատասխանն է զօրաւոր «ՈՉ» մը. ուրեմն հետեւաբար Կրօնաւորքն եւս իրաւունք չունին ո՛ և է պաշտօնի: Բայց պիտի ըսուի թէ երբեմն տրուած են իրենց մեծ պաշտօններ, Եպիսկոպոսութիւններ եւն, եւն, և հիմակ ալ երբեմն երբեմն կը տրուին: Մենք չենք ըսեր թէ տրուած չեն, չենք ըսեր թէ պէտք չէ տալ, մանաւանդ երբ արժանաւոր և յարմար անձինքներ գտնուին. այլ կ'ըսենք թէ՛ դուք իրաւունք չունիք զանոնք պահանջելու: Եթէ կ'ուզէք այդ ամէն իրաւունքները վայելել, յիրաւանց և սովորաբար, քիչ մը վերեւ յիշուած պայմանները, գոնէ գլխաւորները, կատարեցէք, ըստ Արեւելեան Եկեղեցւոյ ընդհանուր և եական բարեկարգութեան: Արեւելեան Եկեղեցւոյ մէջ Կաթողիկոսներու իրաւաբանութենէն զերծ Կրօնաւորութիւն չկայ, և չկրնար ըմբռնուիլ. կը հասկնա՞ք Վերապատուելի: Կաթողիկոսք կրնան, երբ ուզեն, երբ պատշաճ դատեն, Կրօնաւոր կամ Վանական մը Եպիսկոպոսութեան կոչել. այդ պարագային հարկ է անհրաժեշտ որ յիշեալ Կրօնաւորն հաւանի. ապա իր Աբբահայրն հաճի, որմէ յետոյ հարկ կ'ըլլայ Ս. Քահանայապետին դիմել, որպէս զի յիշեալ Կրօնաւորին կանխաւ ըրած կրօնաւորական ուխտը անօրինէ: Կը տեսնէ՞ք, Վերապատուելի, որ Կրօնաւորք Կիլիկիոյ Պատրիարքութեան չեն պատկանիր. ինչ որ արդէն 1890 տարւոյ ի Բզզկեղոն գումարուած Համազումար Սինհոդոսէն կրկին և կրկին վերահաստատուած է: Այսու ամենայնիւ կ'ուզեմ պատասխանել թէ ինչպէս ուրիշ տեղեր Կրօնաւոր Եպիսկոպոս և նոյն իսկ Կաթողիկոսներ եղան, և հիմա ալ Եպիսկոպոս մը կայ: Ինչպէս քիչ մը վերեւ ըսի, Կրօնաւորք, եթէ ուղղակի Կաթողիկոսին կը հնազանդին իրենց Աբբահօր հետ ի միասին, իրաւունք ունին ամէն պաշտօնի: [illegible] իրեն անձին նկատմամբ կ'ըլլայ: Ինչպէս Արհի. Ներսէս Եպս. Ճնտոյեան չէր կրնար մօտքէն իսկ անցնել թէ ինքն Եպիսկոպոս ըլլալու իրաւունք ունի: Նոյնը ըսելու է հանգուցեալ Միքայէլեան Կղեմէս Եպս.ի, եւն, եւն համար: Բայց ոչ նոյնպէս Անտոնեան Միաբանութենէն եղող այն Կրօնաւորաց նկատմամբ, որոնք երբեմն իրենց Աբբահօր հետ մէկտեղ Կաթողիկոսին կը հնազանդէին և ի Կրէմ կը բնակէին, և Զմմառեան Միաբանութեան աշխարհիկ Կղերն և Անտոնեան Միաբանութեան Կրօնաւոր Քահանայք, այն ժամանակ, գրեթէ մէկ բարոյական մարմին կը կազմէին, որոնց ամէնուն վերին Գլուխն՝ Կաթողիկոսն էր, Աբրահամ Միքայէլ Ա. Կաթողիկոսէն սկսելով: Հանգուցեալ Հիւրմիւզ Եղուարդ և Աղեքսանդր Պալճեան Արքեպիսկոպոսք, որոնք Հռովմայ Քահանայապետին կողմանէ ընտրուած և Հռովմայ մէջ Հայոց համար Ձեռնադրող Եպիսկոպոս կարգուած էին, Կիլիկիոյ Պատրիարքութեան չէին պատկաներ, և ասոր համար ալ չէին կըրնար, և իրաւունք չունէին Կաթողիկոսի և Եպիսկոպոսաց ընտրութեան Սինհոդոսներուն մասնակցիլ: Ասոր հակառակ այսօր նոյն պաշտօնը կատարող Արհ. Ցարութիւն Արք. Ռուպեան Կիլիկիոյ Պատրիարքութեան կը պատկանի՝ քանի մը տարիէ ի վեր, և ինչո՞ւ քանի մը տարիէ ի վեր, գիտէ՞ք, վասն զի քանի մը տարի առաջ, հանգուցեալ Էմմանուէլեան Կաթողիկոսի օրով, նոյնին ի Հռովմ Գործակատար Տէր-Աբրահամեան Վրդ.ին առջեւ հնազանդութեան երդումն ընելով, նոյնին գրաւոր և իւր ստորագրութեամբ և կնքով վաւերացեալ պատճէնը հոս ի Կ. Պոլիս ղրկեց, որ ցարդ Կաթողիկոսական Դիւանին մէջ կը պահուի: Եւ գիտելի է որ, Արհի. Ռուպեան Արք.ն, եպիսկոպոսանալէ առաջ, ոչ միայն Կիլիկիոյ Պատրիարքութեան, այլ և Կ. Պոլսոյ Թեմական Կղերին կը պատկանէր:

Ինչ որ սակայն մեծ զարմանք և ապշութիւն կը պատճառէ, այն ինքնահաւան յաւակնութիւնն է, որով, խոնարհ Կրօնաւորք, յետին համեստութեամբ կ'ենթադրեն՝ իբրեւ թէ ամբողջ Կիլիկիոյ Պատրիարքութեան մէջ Եպիսկոպոսութեան, յարմար և արժանաւոր ընտրելիներ չգտնուելով, և կամ եթէ գտնուին եւս, իրենք Փոխանորդութեան և Կաթողիկոսութեան աւելի արժանաւոր ըլլալով, և կամ ընտրելութեան անոնցմէ աւելի և անոնցմէ առաջ իրաւունք ունենալով, կը զայրանան թէ ինչո՞ւ աշխարհիկ Կղերէն պիտի ընտրուին, և ինչո՞ւ տանք ընտրուելու ջանքեր կ'ընեն, և «հայի խնդիր» եւն եւն ափսոսններով կը մկրտեն: Վերապատուելի, եթէ հայի խնդիր է, այդ հային տակաւին մեր ձեռքն գտնուելով, և ըստ իրաւանց թէ «Melior est conditio possidentis», «Լաւագոյն է վիճակն ստացողին» միայն մեր իրաւունքն ըլլալով, զանի մեր ձեռքէն բանի կորզել ուզողին ինչ անունն տալու է: — Յօդուածատէրը յիշեցնելով թէ Մշոյ նախորդ երկու Եպիսկոպոսք իրարու ետեւ նոյն թեմէն հրաժարեցան [illegible] աշխարհիկ Կղերին ձեռքն մնար, նոյներուն վրայ տասնուհինգ հատ Եպիսկոպոս ալ (?) աւելցնել հարկ պիտի ըլլայ եղեր: Վերապատուելի, Պատրիարքութեանս այնչափ թեմերը դո՞ւք հիմնեցիք, դո՞ւք զարգացուցիք, դո՞ւք բազմացուցիք, դո՞ւք ճոխացուցիք. հապա Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Զմմառեան Միաբանութեան առաքելական Քահանայք, և նախկին Նախագահական Թեմին աշխարհիկ Կղերն ըրաւ գործ մը չըրի՞ն 150—200 տարուան մէջ. այդ թեմերուն մէջ թափանցել արգիլեալ էր Մխիթարեան երկճիւղ Միաբանութեանց պատկանող անձանց. չեմք կարծեր թէ Անտոնեան Միաբանութեան Կրօնաւորք ուզեն պնդել թէ այդ ամենը իրենք հիմնած և առաջ տարած ըլլան: Ուրեմն ատոնք ինչպէս գոյացան, հրաշքո՞վ: Կը պախարակէք երկու արդիւնաւոր Եպիսկոպոսներն, որոց մին տակաւին կենդանի է, թէ Մշոյ թեմէն հրաժարած են: Լաւ գիտէ՞ք թէ իրենք իրենցմէ հրաժարեցան. ոչ. հապա լսեցէք, և բաւ է ձեզի չարախօսելու համար:

Այդ արդիւնաւոր Եպիսկոպոսաց երկուքն ալ «ակամայ և վերին հրամանաց» հնազանդեցան: Այսու ամենայնիւ, առանց առաջինն Եպիսկոպոսարան մը կանգնեց, և երկրորդն եկեղեցին հիմնեց, և ի հարկէ ստիպեալ զայն կիսատ թողուց: Ինչ խըղճիւ, ինչ սրտով, ո՞րպիսի կրօնաւորական զգծով կը քննադատէք այդ արդիւնաւոր այլ թշուառ մարդը, որ ծանօթ վիպուածով մը, և վերին հրամանի հնազանդելով, ստիպուեցաւ իւր թեմէն հեռանալ: Ա՞յս է իւր աններելի յանցանքն: Եթէ Ճամճեան և Յովհաննէսեան Արհ. Եպիսկոպոսներն ձեր Միաբանութեան պատկանէին, ա՞յսպէս պիտի խօսէիք. ա՞յսպիսի անիրաւ բաներ պիտի գրէիք: Ինչո՞ւ միւս թեմերուն վրայ ալ նոյնչափ միջոցի մէջ 15ական Եպիսկոպոսներ չաւելցան, միթէ անո՞ր համար որ

(*) Հեղինակը լրագրիս Խմբագրութեանն էր, որ խնդրին կարեւորութեան պատճառաւ դիմած էր «Մաշտոց»ի և այդ հատուածը անկէ քաղած էր: (Մ. Խ.)

Գ. Գոլանցի չէն այդ Թեմերուն Եպիսկոպոսներն, թէ անո՞ր համար որ Կրօնաւոր են. դուք ո՞ւր տեղացի էք։ Ձեր նախնիքն, որ ձեզմէ շատ և անհամեմատ կերպով աւելի գիտուն, աւելի ուսեալ, աւելի արդիւնաւոր էին, մեծութեանց և պաշտօններու համար որսի չէին ելլեր. ինչո՞ւ, վասն զի առուգիւ առաքինի, և ճշմարտապէս արժանաւոր անձինքներ էին։ Եւ արդէն ընդհանրապէս խօսելով, մեծութեանց և պաշտօններու հետամուտ ո՞ր եկեղեցական երբեք կրնայ արժանաւոր ըլլալ. արժանաւոր մարդն խոնարհ կ'ըլլայ, խոնարհն մեծութեանց ոչ թէ հետամուտ չըլլար, այլ եւ առանցմէ խոյս կուտայ։ Առաքինի և արժանաւոր մարդուն յատկանիշն այս է։ Մենք ի բոլոր սրտէ կը խոստովանիմք Կրօնաւորական Միաբանութեանց, իրենց գրաւոր աշխատութեանց և գործոց համար. պիտոյք յայտ մասին որչափ գովենք, շատ չէ. բայց մինչ իրենց այս յաջողութիւնն իրենց խոհականութեան ըլլալու չէ որ իրենց գոյնամամ մէջ յարատեւեն։ Զե՞ն տեսներ թէ այլապէս գործելով իրենց կոչման ուղղութենէն պիտի շեղին, և իրենց վանքերն Ստամպօլոյ մէջ գտնուող ուրիշ շատ մը վանքերուն հանգամանաց ներքնապէս և բարոյապէս վիճակակից պիտի ըլլան. հարկ պիտի ըլլայ, ուշ կամ շուտ, վանքը փակել, երբ նոյնց մէջ արտաքս ծաւալման և պաշտօններու փափաքման հոգին սկսի տիրել. Դուցէ ըսեն թէ, մեր գիտնականք վանաց մէջ առաջուան պէս գրականութեամբ պիտի զբաղին, իսկ միւսներն, այսինքն ոչ-գիտնականք ալ Կիլիկիոյ Պատրիարքութեան պաշտօններուն պիտի կոչուին. Անտրամաբանական է մեզ ձեր առասպելաբանութեան համար. մենք առանցմէ բաւական թիւ մը ունինք, սա տարբերութեամբ միայն որ, մեր այդ ոչ-գիտնականներն առաքինութեանց, աշխատութեանց և հասարակային գործոց մէջ շատ աւելի վարժ և յարմար են քան թէ միւսները։ Ասոր համար [illegible] ամենեւին առանց անձնասէր և բանաստեղծական աշակերտութեան։

Այս յօդուածն, առժամս կնքելէ առաջ, յան մ'ալ պիտի հարցնեմ Վերապատուելոյ. Դուք կ'ըսէք և կը պնդէք թէ, անչափ, և մեզմէ շատ աւելի հասարակութեան շահերը կը խնամէք. Արդ, Վերապատուելի, տուն մը ունիմ, և կը փափաքիմ օգտակար կերպով կառավարել, ձեզմէ խորհուրդ տալիք թէ որո՞ւ թողում։

ԹՂԹԱԿԻՑ ՄԸ

Ց. Գ. — Ձեր պատ. թերթին 4309 թուոյն մէջ ալ «Թղթակից Մէճմուայի» ստորագրութիւնը կրող յօդուածին հեղինակն՝ Բենեդիկտոս Չորեքտասաներորդ Պապին Կանոնագիտական խօսքերը ի վկայութիւն կը բերէ, ապացուցանելու համար թէ, մանաւանդ Վանական մը՝ Եպիսկոպոս եւ Կաթողիկոս ընտրել հարկ է, քան թէ Վանական չեղող պարզ Կուսակրօն քահանայ մը։ Ցիշեալ Պապին Կանոնագիտական կ'ըսէ [illegible] որ մեզ ուսմունքներուն պատճառաց այս է որ ՄԵՆԱԿԵԱՑ «quod monachus» մը (այսինքն Կուսակրօն եւ ոչ թէ Վանական մը), ինչպէս կը խեղաթիւրէ ներկայ յօդուածոյն Պատրիարք ըն[illegible], ինչպէս կը խեղաթիւրէ գործով եւ թարգմանելով թէ, «կ'[illegible] Եպիսկոպոսութեան բարձրանալ առաջ, որ Վանական ուխտ չէ [illegible] Բենեդիկտոս Պապին monachus professionem, կ'ըսէ, այսինքն մենակեցութեան, որ է կուսակրօնութեան ուխտ. Եթէ Արեւելեան Եկեղեցւոյ հասարակաց եւ մշտաջեւ սովորութիւնն ըլլար. ինչպէս կը պնդէ հաստատել յօդուածագիրն, Եպիսկոպոս չըլլալ զանոնք, որ [illegible] ապա ո՞ր պիտի դնենք Եպիսկոպոսական [illegible] այն [illegible] Եւ երկրորդ այս իրողութիւն եւ սովորութիւն կ'[illegible] ուրիշ կը հանէ։ Qui nimis paobat, nihil probat։

(ՆՈՅՆ)

Կ-ԲԱԹՐԻԳ ՐԻՒԹՊ. ԷՖ. ՀԱԶՐԷԹԼԷՐԻՆԻՆ ՌՈՄԱՆԱ ԱԶԻՄԷԹԻ

Կ-Բաթրիգ րիւթպ. Սապպաղեան էֆ. հազրէթլէրինին՝ Կ-Բաթրիգլիկէ ինթիխապընտան, վէ պու վէսիլէ իլէ Զաթը չէվքէթսիմաթ Բատիշահըմըզ Էֆէնտիմիզ հազրէթլէրինին հուզուրը Հիւմայունլարընա պիլ գապուլ, արզը թէշէքքիւրաթ վէ ուպուտիյէթ իյլէմէսինտէն սօնրա, մէնսուպ օլտուղումըզ Գաթօլիք Ուլու Քիլիսէսի Րէյիսի էքպէրի րուհանիսի հուզմէթլու Բաբա հազրէթլէրինի տախի, մինհայէպա թըր րուհանիյէ իհապընձա զիեարէթ իյլէմէսի վաճիպէտէն օլմաղլէ, իշպու վազիֆէնին իֆասը զըմնընտա Ռոմանա ազիմէթի իչին, Թարաֆը հիւքիւմէթի Սէնիյէտէն իսթիհսալը մէէզունիյէթ մազհէտիյէ, տախիլէն Կ-Բաթրիգխանէմիզ Թարաֆընտան մէրճիի ալիսինէ Թագտիմ գըլընան թաքիրտա, մազհարը գապուլ օլարագ, միւշարիւլէյհ Կ-Բաթրիգ րիւթպ. էֆ. հազրէթլէրինին իֆֆաի զիեարէթ իչին, մէզունէն Ռոմանա ազիմէթլէրինէ միւսաատէի Սէնիյէ էրզան պույրուլմուշ, վէ խապէրի մէզքիւր՝ կէչէն կիւն Կ-Բաթրիգխանէյէ կէլէն պիր մէմուրը մախսուս մարիֆէթիյլէ Թէպլիղ վէ Թէպշիր խըլընմըշլէ, Կ-Բաթրիգ էֆ. հազրէթլէրի՝ նայիլ օլտուգլարը պունձա էլթաֆ ու ինայաթը Շահանէյէ իլավէթէն, պու քէրրէ տախի էրզան պույրուլան մէզքիւր միւսաատէի Սէնիյէ, քէնտիլէրինի վէ խաթըրըյի րուհանիյէսինէ մաւհավէլէյի պույրուլան Էրմէնի-գաթօլիք ճէմաաթը սատըգասընը գաթ գաթ միննէթտար վէ միւթէշէքքիւր գըլտըղընտը, պիր խաանըը շիւքրանըմըզ իլէ պէյան, վէ պու վէսիլէ իլէ տախի Թէգտիսաթի էօմր ու իգպալը հազրէթի Բատիշահի տուասընը իտա ու թէքրար իյլէմիշլէր տիր։

⁂ Միւշարիլէյհ Կ-Բաթրիգ րիւթպ. էֆ. հազրէթլէրի՝ շու սուրէթլէ նայիլ օլտուգլարը ատարը ինայէթ քէրվէրիտէն տոլայը, կէչէն կիւն տախի րէֆագաթընտա, Բաթ[illegible]

Շէհրեան Եովսէֆ էֆ. օլտուղը հալտէ Մապէյնի Հիւմայունա ազիմէթլէ, արզը շիւքրան վէ ուպուտիյէթ իյլէմիշլէր տիր։

⁂ Րիւթպ. Կ-Բաթրիգ էֆ. հազրէթլէրինին վազթը հարէքէթլէրի հէնուզ գաթիյէն Թայեին օլունմամըշ իսէ տէ, չիմախտէն Թէտարիքաթտա պուլունուլտուղընտա նէզարէն, թէգ ուէնիպ-մէսէճէկի, վէ գըգտա. 22 տէ ազիմէթ իտէճէկի րիվայէթ օլունուեօր։ Միւշարիլէյհին, ազիմէթինէ տէկին Կ-Բաթրիգ Վէքիլինին ինթիխապ վէ Թայեինի մուամէլէսի օլմատըղընտան, էսնաի զույպուպէթինտէ մաւգագգաթէն պիր Գայմագամ Թայեին գըլընաճագ տըր։

Միւշարիլէյհ հազրէթլէրինէ, Կաթօղիկոսարան մէմուրինինտէն իքի նէֆէր րուհանի րէֆագաթ իտէճէքլէր տիր։

⁂ Պու զիեարէթ մունասիպէթիյլէ, Ռոմատա րուհանիճէ վէ միլլէթճէ պազը մէսէլէլէրին տէ Թէսվիյէսի խուսուսընտա սարֆը ղայրէթ իտիլէճէկի էղլէպը իհթիմալտէն տիր։

ԻԽԹԱՐԸ ՄԱԽՍՈՒՍ

Թարաֆըմըզա պույրուլուպ, ապօնէման միւտտէթլէրի իքմալ օլան միւհթէրէմ ապօնէլէրիմիզին՝ ղազէթալարընըն տէվամընը արզու իթտիւկլէրի հալտէ, պէտէլի մախսուսու կէօնտէրմէլէրինի րէճա իտէրիզ։

ՎՍԵՄ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Անցեալ Ձին, Ա. Ցղութեան տօնին օրը, Ա. Ցղութեան Կուսանաց Մայր Վանատան մատրան մէջ չքեղ կրօնական հանդէս մը կատարուեցաւ ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը, որ այս առթիւ հոն հաւաքուած էր։ Հանդէսը սկսաւ ժամը 9ին (Ը. Ե.) Ս. Պատարագի Խորհրդով զոր կը մատուցանէր Արհ. Կարապետ Գէրապայծառ Պչուրեան ի ներկայութեան Արհ. Սահակ Արքեպիսկոպոս Հաճեանի և բազմաթիւ վարդապետաց։ Թէ՛ Պատարագի միջոցին եւ թէ՛ յաւարտ Պատարագին Արհ. Հանդիսադիրը կատարեց չորս Նորընծայից ուխտադրութեան վսեմ արարողու-

Թիւնը որ կ'ընդմիջուէր ալեւալլ սիրուն երգերու ներդաշնակութեամբ։ Վերոյիշեալ չորս Նորընծայք՝ աշխարհային փառաց և պատուոյ վերջնական հրաժեշտը տալով ինքնակամ յօժարութեամբ ուզեցին զանձինս նուիրել Աստուծոյ, եւ նոյն բազմարդիւն Միաբանութեան մէջ մտնելով ուխտեցին աշխատիլ անոր բարգաւաճման և յօգուտ ազգային մանկտւոյն դաստիարակութեան։ Նորապսակ Քոյրերէն երկուքը, Ժերմէն Աֆրիկեան՝ Տիւրպէքիրցի եւ Հռամելա Խաչատուրեան՝ Խարբերդցի, Գաղղիա իրենց ուսման ընթացքը կատարած են. իսկ միւս երկուքը, Բեռնարդին եւ Գոնսիտա Փուլաւեան, Կ. Պոլիս Վանատանս մէջ իրենց ամբողջ ուսման շրջանը աւարտած են։ Միաբանութիւնը ուրեմն այսօր կը տիրանայ չորս պատրաստ վարժուհիներու, մասնակցելու դաստիարակութեան մեծ գործին, հոս կամ գաւառները։

Ցաւարտ Պատարագին Ներկաները հիւրընկալութեան դահլիճը առաջնորդուեցան եւ պատուասիրուելով, իրենց խընդակցութիւնները յայտնեցին Միաբանութեան Ընդհ. Մեծաւոր Մօր, Քոյր Աղաւնի Ասկերեանի։ Ապա առաջնորդուեցան ուրիշ սրահ մը, ուր ցուցադրուած էր Սր. Աննա Որբանոցին Արհեստանոցի մասին մէջ գտնուած սանուհեաց կողմանէ չինուած ժժիտ մը։ Անհուասիկ առիթ մը, անգամ մը եւս ապացուցանելու այդ որբանոցի յաջողակութիւնը սոյնպիսի օժիտներու մասին։ Ներկաները մեկնեցան գոհունակութիւնն եւ շնորհաւորութիւններն յայտնելով Որբանոցին Խնամակալութեան։

Բերա, 9 Դեկտ. 1905

ՄԷՃՄՈՒԱ. — Որբանոց Խնամակալութիւնը, ազ վագըթտա հուսուլէ կէլէն պու Թէրաքքըյաթ վէ մուվաֆֆագըյէթտան տոլայը պիզ տախի Թէպրիք իտէր, վէ էրպապը համիյէթէ ,պու պապտէ էլտէն կէլէն Թէշվիգաթ վէ մուավէնաթըն տիրիղ իտիլմէմէսինի Թէմէննի իյլէրիզ։

Կ-ԲԱԹՐԻԳԽԱՆԷ ՀԱՎԱՏԻՍԻ

Ս. ՅԱԿՈԲ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ. — (Ս. Յակոբ խասթախանէսի իտարէի միւհթէրէմէսի Թարաֆընտան կէօնտէրիլմիշ տիր.)

Յաւաջիկայ Շաբաթ, 17 Դեկտեմբեր, Անկելանոցիս Երկնաւոր Պաշտպան Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի տօնն ըլլալով, Մատրանս մէջ Սրբոյն Ցիշատակը պիտի կատարուի, և հետեւեալ օրը, Կիւրակէ, ժամը 4 1)2 ին, Ամենապատիւ Գերերջանիկ Հոգեւոր Տէրն մեր, Պօղոս Պետրոս ԺԲ. Կաթողիկոս-Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ, հանդիսաւոր Պատարագ պիտի մատուցանէ Անկելանոցիս Մատրան մէջ, ի հանգիստ հոգւոց ննջեցեալ Բարերարաց, և յաւարտ Պատարագին, Նորին Երանութիւնը պիտի այցելէ Անկելանոցիս սրահները ի մխիթարութիւն պատսպարելոց։

Բարերարաց յիշատակը յարգող ազգասէր հաւատացեալներէ կը խնդրուի, որ հաճին իւրեանց ներկայութեամբ մասնակցիլ ի ջերմեռանդութիւն հոգեւոր հանդիսիս և մխիթարել զպատսպարեալս ընդ յարկաւ Անկելանոցիս։

Բանկալթի, 10 Դեկտ. 1905

Հոգաբարձութիւն
Ս. ՅԱԿՈԲ ԱՆԿԵԼԱՆՈՑԻՍ
(Կնիք)

⁂ Ճէմաաթըմըզ Եպիսկոպոսլարընտան պազըլարընա Թարաֆը հազրէթը Բատիշահիտէն Օսմանի վէ Մէճիտի նիշանը զիշանլար իհսան պույրուլտուղը՝ մաէլմէմնունիյէ խապէր ալընմըշ տըր։

⁂ Եարըն, սաաթ 4 1)2տա, Բանկալթըտէ Վիէննա Մխիթարեան Թարիգաթընըն Անարատ Ցղութիւն քիլիսէսինտէ, մէզքիւր քիլիսէնին ռէվմը մախսուսընա հիւրմէթէն, Կ-Բաթրիգ րիւթպ. Սապպաղեան էֆ. հազրէթլէրի Թարաֆընտան մութանթան սուրէթտէ Պատարագ չէքիլէճէք տիր։ — Իկամ օլունաճագ վէճհլէ, իշպու Զայնաւոր Պատարագըն պազը Փէրդըլարը՝ միւթէվէֆֆա Այտընեան Աբբահայրըն Թէէլիֆ իթմիշ օլտուղը նագմէլէր իլէ վէ օրկանօ րէֆագաթըյլա, տէօրթ սէսլի օլարագ, մէզքիւր քիլիսէնին Դպրաց դասընը Թէշքիլ իտէն Վիէննա Մխիթարեան մէքթէպի շաքիրտանը Թարաֆընտան, միւտիրլէրի մուզիգիշինաս Գեր. Հ. Գէորգ Վ. Փանչիկեան վասըթասըյլա Թըէննիւմ օլունաճագ տըր։

Ագշամ տախի, սաաթ 10տա, Կ-Բաթրիգ էֆ. հազրէթլէրի հազըր օլտուղը հալտէ, Ժամերգութիւն պաշլաեըպ, Գեր. Հ. Գաբրիէլ Ծ. Վ. Մէնէվիշեան Թարաֆընտան քարոզ վէրիլէճէք վէ պատէհու Թափօր վէ Օրհնութիւն այինլէրի իճրա գըլընաճագ տըր։

Իշպու մէրասիմին, սապահ վէ ագշամ, ղաւէթ միւքէմմէլ վէ մունթազամ օլաճաղը աէրքեարճպուլունմասը, խուսուսա միւթէվէֆֆա Այտընեան Աբբահայրըն Թէէլիֆքէրտէսի օլտուղը սէնէլէրտէն պէրի իչրաիլէն տէօրթ սէսլի նագմէլէրին Թէրննիւմի, պաշգաճա էհէմմիյէթլի պիր մատտէ օլմասըյլա, մէրասիմի մէզքիւրէտէ, րուհանի վէ ճիսմանի հէր տիւրլիւ էնտուլիւզին հազըր պուլընաճագլարը շիւպհէսիզ տիր։

⁂ Մա էլ մէմնունիյէ խապէր ալտըղըմըզա կէօրէ, Ս. Յովհան Ոսկեբերան քիլիսէսի Մեծ-Ժողովրդապետի Գերյ. Նիկողայոս Ծ. Վ. Պագչեան, ախիրէն տիւչար օլտուղը խաստալըգտան Թէմամէն քէսպը աֆիյէթ իթմիշ օլուպ, պու կիւն, ռէվմը մախսուսը օլմագ միւնասիպէթիյլէ վաքը օլան զիեարէթլէրի վէ րէսմը Թէպրիքեաթը խապուլէ տէ գատիր օլամագ իթմիշ տիր։

Կ-Բաթրիգ րիւթպ. էֆ. հազրէթլէրիյլէ Արհ. Եպիսկոպոսլար, միւթէհայիզանը րէհապին, միւթէպերանը ճէմաաթ իլէ Ս. Յովհ. Ոսկեբերան քիլիսէսի Հոգաբարձութիւն վէ Թաղ. Խորհուրդ հէյէթի, միւմայլէյհի պիզզաթ զիեարէթ իտէրէք, խասթա գալդը տը վէրիթ կէօնտէրէրէք, րէսմը Թէպրիքի իյֆա իյլէմիշլէր տիր։

Միւմայիլէյհին, պազար իրթէսի կիւնիւ Ս. Յովհան Ոսկեբերան քիլիսէսինէ կէլէրէք, մէմնունիյէթինէ տէվամ իտէճէկի՝ մալիւմաթը մէվսուգէմիզտէն տիր։

ՊԷՕՅՈՒՔ ԻԹԹԻՖԱԳԼԱՐ

(Թարիգտէ նըգան մուհիմմ պիր րիսալէյի մէվզուըթտա, Բիէր Պօալըն իմզասըյլա աթիտէքի չայեանը տիգգաթ մէգալէյի սիեասիյէ կէօրիւլմիւշ տիւր։)

Պէօյիւք իթթիֆագլար տէվրի, 1870-տէ, իթթիֆագը միւսէլլէսին Թէշքիլիյլէ քիւշատ օլունմուշ տըր։ Բրէնս Պիզմարգ, ղաւէթ մահիր պիր բօլիթիգաճընա վէ ֆիթթիւհաթլարա կիւվէնիլէմէյէճէկինի պիլէճէք գատար Թարիխաշինա օլտուղընտան, վէ Ալմանիա տէվլէթինին գուվվայը մէվճուտէսի, քէնտիսինի Թէէմինէ քեաֆի կէօրիւնմէտիկինտէն, տէվլէթի միւշարիլէյհանըն քէսպ իթտիկի ֆիթուհաթլարը Թէէյիտ վէ Թաճքիմ, վէ պունըն րիւճհանիյէթի գաթիյէսինի Էվրօբատա Թէէմին իթմէք իւզրէ, պիր չօգ սէնէլէրտէն պէրի իթթիֆագլար Թէշքիլինէ ուզրաշմագտա պուլունմըշ տըր։ Պիր տէվլէթին, նէ գատար մուվաֆֆագըյէթլէրի օլսա, քէնտիսինի գուվվէթլէթմէքտէն վէ իհրարը հարքեաթտան ասլա կէրի տուրմամասը լազըմ կէլտիկինի՝ միւշարիլէյհ բէք էյի պիլիրտի տըր։ Հանկը Թարաֆա մէյլ իտէճէկի հագգընտա տահա սէնէլէրճէ Թէրէտտիւտ իտէճէք իքէն ,Էվրօբանըն պազը վագըալարը՝ արատըղը Թէրթիպ իչին իգթիզա իտէն մէվատտը Թէհիյէ իթմիշ տիր։ Բրէնս Պիզմարգ՝ Ինկիլթէրրանըն Թէհտիտլէրինտէն վէ Ավստրիանըն նազարը Թամաըլարընտան իսթիֆատէ իլէ, քէնտի մէնֆաաթը-

նը կէօչէթէրէք, Թարաֆէյն արասընտա, միւնազաանըն հալլ-ի կիպի տէյիլ, իւա նամուսը պիր տէյլալ մագամընտա տավ. րանմըշ տըր: Շէօյլէքի Ավուստրիայը իլթի. զամ վէ Ինկիլթէրրայը Թէշվիգ իթմէքլէ, Ռուսիա տիբլօմասիսինի աչըգա չըգար. մըշ տըր: Օ զամանտէ Ռուսիա ղազէթալա. րընըն Ալմանիա ալէյհինտէքի նէչրիեաթը Ռուսիա իլէ Ալմանիա արասընտաքի սօ. ղուգլուգը արթըրմըշ վէ հուտուտա իւգէօ. րինտէ պիր Թագըմ Թէտարիքեաթը նաբ. պիյէ իճրա իտիլմիշ տիր: Ալմանիա, Ռու. սիանըն նուֆուզ վէ Թէէսսիրինէ գարշը Ավուստրիայը աչըգտան աչըգա իլթիզամ իթմիշ, վէ 1879տա Ալմանիա իլէ Ավուս. թրիա պէյնինտէ, սուլհըն վէ Թարաֆէյն մէնաֆիինին մուհաֆազասը իչին պիր իթ. թիֆագ մունաքիտ օլունմըշ տըր: Իքինճի Ալէքսանտր իլէ Պրէնճի Վիլհէլմ իմբէրաթօրլարըն արասընտաքի գավի տօսթլուգ' պիր գաչ սէնէ գատար մէզ. քիւր իթթիֆագըն ագտընը կէճիքտիրմիշ իսէ տէ, միւտաէխիրէն մէզքիւրէ զարֆըն. տա Ֆրանսա իլէ Ռուսիա պէյնինտէ պիր իթթիլաֆ Ֆիքրի հուսուլէ կէլմիշ տիր: Պու ֆիքր, իքի մէմլէքէթին մէնֆաաթ. լարը այնը օլմասըյլա, Նաբօլէօն վէ Ա. լէքսանտր իմբէրաթօրլարըն զէմանը իթթի. ֆաքլէրինտէ բէյտա օլմաքա պաշլամըշ, վէ 1814տէ իսէ. Ալէքսանտրըն Թուլթըղը բօլիթիգա սայէսինտէ Թէամմիւմ իթմիշ վէ կէրչի պազը ահվալ իճաաթըյլա պիր տրալեգ էհէմմիյէթինի տիր տէրէճէ զայպ իթմիշ իսէ տէ, Ալմանիա տէվլէթինին նուֆուզ ու Թէէսսիրինին տաիմա արթ. մագտա օլմասըյլա, մէզքիւր ֆիքր պաշ. գա պիր գուվվէթ քէսպ իթմիշ տիր: Պու բօլիթիգանըն չիտտէթի վէ պու նիւգ. տէն նէչէթ իտէն հուտուտ համլէլէրի, Ֆրանսըզ էֆքեարը ումումիյէսինտէ, պիր իթթիֆագըն լիւզումունը մէճպուրի գըլ. մըշլար տըր: Վէլհասըլ Իթալիա տախի, քէնտի Թալէպի իւզէրինէ, 1883տէ Ալ. մանիա իթթիֆագընա տախիլ օլտուղըն. տան, Ֆրանսա իլէ Ռուսիա արասընտա տաարը Թէվէճճիւհքեարանէ արթմըշ, վէ 1891տէ, իւչիւնճիւ իմբ. Ալէքսանտր' Ֆը. րանսա ճիւմհուրիյէթիյլէ պիր իթթիֆագ մունաքէտ իմզալամըշ տըր քի, էլան պու մուահէտէ իքի մէմլէքէթի բապթ իթմէքտէ տիր:

Իմտի, սըրֆ Էվրօբա ամաստրը օլարագ, իւչ վէ իքի տէվլէթլէրտէն միւրէքքէպ պուլունան իթթիֆագլար, ումումի բօլի. թիգա հալգընտա ճարի օլմայա պաշլա. մըշ տըր: Նիւպհէսիզ Ագսայի Շարգտաքի մաղլուպիյէթի իւզէրինէ, Ռուսիանըն քէ. պը զաաֆ իթմէսի, Ֆրանսանըն խալընըզ գալմասընը ինթաճ իտէճէք իքէն, տիկէր Թարաֆտան սուլհբէրվէր իթիլաֆլարա միւսայիտ պազը ահվալին զուհուրա կէլ. մէսի' միլլէթլէրին իթթիֆագլարընը միւչ. քիլ պիր հալէ գօյարագ, պիր Թագըմ Թէպէտտիւլաթը մուհիմմէ հուսուլէ կէ. թիրմիշ տիր:

Շէօյլէքի պիր Թարաֆտան Իթալիա, իթթիֆագը միւսէլլէսին մէնֆաաթլարը. նա խարանմագ իչին, պիզիմ իլէ (Ֆրան. սա իլէ) մէվճուտ օլան միւնասէպաթը իգ. թիսատիյէսինի ֆէտա իթմիշ օլտուղը հալ. տէ, խէթթասընը անլաեարագ, 1898տէն պէրի, էվվէլքի միւնասէպաթը Թէվէճ. ճիւհքեարանէյէ խավաշ խավաշ խապլաշ. մըշ, վէ տիկէր Թարաֆտան' Ռուսիա վէ Ալմանիա հիւքիւմտարլարը, կէչէնտէ Պօթտ. գօտա վուգու պուլան պիր միւլագաթ. լարընտա, իքի միլլէթին հիւսնի սուրէթ. տէ խալամագ արզու վէ նիյէթինի աչէ. նէն պէյան էյլէմիշլէր տիր: Էլհասըլ Ֆը. րանսա իլէ Ինկիլթէրրա պէյնինտէ հասըլ օլան իթիլաֆ, մահզա Թէահհիւտաթը իթթիֆագիյէնին չիտտէթինի խաֆիֆլէթ. մէք իւզրէ, իւչ վէ իքի տէվլէթլէր իթթի. ֆագլարընը Թէչքիլ իտէն միլլէթլէրտէն հէր պիրինին այրըճա վէ քէնտի հիսապը. նա իճրա իթտիկի մուամէլաթը իքմալ իթմիշ տիր: Վաքտա հէր միլլէթին քէնտի հիսապընա օլան պու բօլիթիգա, մէնսուպ պուլունտուղը իթթիֆագ տաիրէսինտէն չը. գըպ, չու եա պու խասըմ միլլէթէ տօղրու տօղրուտան ալմասընա միւսայիտ օլմասը հա. սէպիյլէ, պիր տէրէճէ խօյսուզ վէ չարէսիզ տատ օլունապիլիր իսէ տէ, Փագաթ չու էյիլիկլէ վար տըր քի, միւսալէհաճա խըզ. մէթ իթմէքտէ վէ Պիզմարգըն Թէէսսիս իթմիշ օլտուղը տաիմի կէրկինլիքտէն Էվ. րօբայը գուրթարմագտա տըր:

*** Անճագ Ինկիլթէրրա, չօգտան պէրի սէյիրճի օլտուղը Էվրօբա իթթիֆագլարը. նըն նէվիմա տաղըլմասընա սէպէպ տէյիլ իսէ տէ, պայլըճա ալէթլատար կէօրիւն. մէքտէ տիր: Շունա տիգգաթ օլունմալը տըր քի, իքի իթթիֆագլարըն կէրկինլէշ. տիկի, գայիֆլէնտիկի, վէ հաթթա տա. ղըլմախա իւզ Թութտուղը պիր զէման. տա, Ինկիլթէրրա, Էվրօբանըն մէնաֆիի միւշթէրէքէսի իչին զաէֆ մուխաթարա. լը օլան պիր իթթիֆագ ազտ իթմիշ տիր: Էվրօբա տէվլէթլէրի, Ինկիլթէրրա վէ Ճա. բօնիա իթթիֆագը գուվվէթինէ գարշը քէնտի արալարընտա պիրլէշմէտիքճէ. մէզքիւր իթթիֆագ' Ագսայի Շարգտա վէ Վասաթի Ասիատա իճրայի հիւքմ իտէճէք տիր: Ինկիլթէրրա, պու իթթիֆագ սայէ. սինտէ, Աֆղանիզի, վէ Ճաբօնիա տախի Պահրը Մուհիթ պօղազլարըյլա Զին տէ. նիզլէրինի Թութմագտա տըրլար: Իչպու իթթիֆագ, Ագսայի Շարգ սուլարընտա մէվգէի հարպա գօճապիլտիկի գուվվայը պահրիյէնին մէճմուը իլէ, տիկէր պիլ. ճումլէ տօնանմալարը զըմըլտանամազ պիր հալէ կէթիրէպիլիր, վէ գուվվայը աքէրիյէսինին Թէնսիգաթը իչին Զին տէվլէթի իւզէրինտէ Ճաբօնիանըն իճրայի Թէէսսիր ու նուֆուզ իտէպիլմէսինի Թէէ. մին իլէր: Պինաէն ալէյհ, պէօյլէ պիր իթթիֆագա գարշը Ֆրանսանըն Հինտօ. Չինտէքի հիւքիւմէթինի մուհաֆազա ի. տէպիլմէսի միւշքիլ օլաճագը կիպի, Ին. կիլթէրրա տախի, բէք չօգ սէնէլէրտէն պէրի քէնտիսիյլէ Ինկիլթէրրա արասըն. տա զուհուրինտէն գօրգուլմագտա օլան մուհարէպէ վուգու պուլտուղընտա, միւս. Թէմլէքեաթընըն Թէհլիքէտէ գալտըղընը անլաեաճագ տըր: Տօղրուսու, պու մու. հարէպէ գօրգուսու, հալը հաղըրտա հիւքմ իթմէքտէ տիր, վէ պունը զիեատէսիյլէ տէհչէթլի գըլան վազըա իսէ, գարշը պէ գարշը պուլունան գուվվայը սէեարէյէ իգթիսատիյէնին չօգտան պէրի պու մու. հարէպէյի հազըրլամախա չալըշմալարը քէյ. ֆիյէթի տիր: Պունտա, Ինկիլթէրրանըն էն պէօյիւք Թամամիյէթընտա չօգ տէֆա օլ. տուղը կիպի, սախթէ պիր չէյ եօգ տըր:

Ինկիլթէրրա, գըրալիչա Էլիզապէթին զէմանընտան (1558) պէրի, եա միւսթէմ. լէքէլէրի խախտա գուվվէյի պահրիյէլէ. րիյլէ տէնիզի իչղալ իտէն վէ Թիճարէթի ալէմէ հիւքմ իթմէկէ չալըշան մուազզամ միլլէթլէրին հէր պիրիյլէ չարբըշմըշ տըր: Իսբանիա տէվլէթինին գուվվէթինի մահվ իտէն Ինկիլթէրրա օլմուշ տըր: Օ Թա. րիխտէ մէչհուր Իսբանիա տօնանմասընըն մահվը, Հինտիսթան մուհարէպէսի, տիկէր պազը Ֆիթուհաթը, վագթըն էն պէօյիւք վագըալարը օլուպ, Ինկիլթէրրա, կեահ Ֆի. լէմէնքլիլէրին վէ Բօրթիկէզլէրին վէ կեահ Ֆրանսըզլարըն միւթթէֆիգի օլարագ, ահվալը ալէմտէն, չայեանը հայրէթ սու. րէթտէ իսթիֆատէ իթմիշ տիր: Սօնրա տախի, 1653տէ, Ֆիլէմէնքլին գուվվէթինի, վէ Օն տէօրտիւնճիւ Լուի գըրալըն զէմանընտա, Բարիզ ահտնամէսիյլէ, վէ պատէհու Վաթէրլօտա, զաֆէրիյաթը տէն վէ տիւչմէնլէրիմիզին խարպըմընտան իսթիֆատէ իտէրէք, Ֆրանսանըն գուվ. վէյի պահրիյէսինի մահվ իլէմիշ տիր: Գար. չըսընտա չըգան հէր պիր տիւչմէնին վայ հա. լինէ: Շիմտի իսէ, Ալմանիա, քէնտի մաալա. համ կիւզարլարընը պիր Թագըմ հէր Թա. րաֆա կէօնտէրմէքլէ, էլյէվմ վէ մահսուլ. լարընը տուն Ֆիրաթըյլա Ինկիլթէրրանըն քեաֆֆէյի բիեասալարընը պիհուտէ իթ. մէքտէ տիր:

(Տէվամը)

ՀԱՏԻՍԷԻ ՃԻՆԱՅԻԷ ՓԱԻԼԼԵՐԻՆԻՆ ՄՈՒՀԱՔԷՄԷՍԻ

(4309 Նումէրօտան)

ՄԻՒՏՏԱԻԻ ՈՒՄՈՒՄԻՆԻՆ ԹԷՇՐԻՀԻ ՏԱՎԱՍԸ

Ժօրիս, վագըայը ճինաիյէ կիճէսի Լիբա Րիբա, մատամ Րիբա վէ Բուպինա Ֆայն իլէ պուլունուպ, Բուպինա Ֆայնըն' Թէլէֆի նէֆսի կէօզէ ալարագ, մատամի իչ. Թիմալէյի պիզզատ Թաթպիգ մասըր մուգար. րէր իքէն, պունլարտա էսէրը Թէրէտտիւտ կէօրիւլտիւնտէն, էֆքեարը վահչիեանէ. սինի իգհար իլէ, «սիզ կիթմէսինիզ Թագտիրտէ պէն կիտէրիմ» եօլունտա սէօզ. լէր իլէ Թէշվիգ իթմիշ, վէ Բուպինա Ֆայն, պիր գաչ քէրրէ Սէլանիքտա խալը. նըգ կիթմիշ օլտուղընտան, պու տէֆա կիտիշի նազարը տիգգաթը ճէլպ իտէճէ. ճէկի վէ պու սուրէթլէ պիթիւն Թա. սավվուրաթը մէլունանէնին պօշա կիտէ. ճէկի միւլահազասըյլա, Ժօրիսին Թէշվի. գաթըյլա ճէսարէթ ալան Րիբա տախի' Բուպինա իլէ պիրլիքտէ պուլունմայը Թաամմիմ իյլէմիշ, վէ օ կիճէ չանփի մու. ֆարագաթտա, Ժօրիս' պունլար իլէ սօն վէտաայը իճրա իթտիկի կիպի, ճումա սա. պահը տախի օղրաեարագ, քէնտիլէրիյլէ կէօրիւշտիւկիւնիւ իգրար իթմիշ տիր: Թահգիգաթ, չահատաթ վէ Ժօրիսին սօն իգրարը մուճիպինճէ, «մաքինէ ինֆէրնալ»ը համիլ արապատա Լիբա Րիբա իլէ Բուպինա Ֆայն պուլունմըշ վէ արապայը' Ժօրժ նամ արապաճը իլէ սէյիս Նրուանտ գուլլանըպ, Թէրթիպաթը վագըայը մէլունա. նէյէ նէզարէն, 1 տագիգա 42 սանիյէ կէչ. մէզտէն էվվէլ Փիրարա մուվաֆֆագ օլ. տուգլարը նազարը տիգգաթա ալընարագ, մէզքիւր ճումա կիւնիւ Տէրխատամէթտէն հարէքէթ իտէն խօճա տէֆթէրլէրի Իս. թանպօլ Սիրքէճի բօլիս մէվգիի բասա. բօրթ մէմուրլարընտան ճէլպ իլէ, Լիբա Րիբա իլէ զէվճէսի մատամ Սօֆի Րիբա վէ Սամուէլ Ֆայն իլէ գըզը Բուպինա Ֆայնըն, Գօնվանսիոնէլ Թրէնիյլէ, վագըա կիւնիւ, Վիյնա չէհրինտէն ալըպ պիր գաչ կիւն էվվէլ վիզէ իթտիրտիքլէրի բասա. բօրթ իլէ Տէրխատամէթտէն գաչմըշ օլտուգլարը անլաշըլմըշ տըր:

Անճագ Սամուէլ Ֆայն, Թաֆսիլէն իզ. զահ գըլընտըգը վէճհիլէ, Սօֆիատա Թէլէֆ օլտուղընտան, Բուպինա Ֆայնը Սամուէլ նամըյլէ բէֆագաթ իտէն պաշգա պիր չախ. սըն արամագ իգթիզա իթմիշ, վէ պունլա. րըն' վագըայը ճինաիյէ կիւնիւնէ գատար իգամէթ իթտիքլէրի խանէ, Թէքրար Թէ. հարրի իտիլմիշ, վէ գօմշուլարըն չահա. տաթ վէ մալիւմաթընա միւրաճաաթ օ. լունմըշ տըր: Ժանէնին պօտրումընտաքի գուլուսընը սուէր պօշալթըլըպ, գուլու. սուն' սաղլամ պիր Թուղլաեա պաղլը օլա. րագ բէնկիւ պիր Փրէնք կէօմլէկի, մէն. տիլ վէ տօն իլէ, բուսճա վէ էրմէնիճէ Ժօրժ Բէթրի Վարչամօֆ իմզալըլըր մու. հարրէր պիր գութու գարթ տը վիզիթ պու. լունըլըպ, պունտան վէ տիկէր էշեանըն, արապաճը Ժօրժըն օլտուղը հիւքմ իտիլ. միշ, վէ կէօմլէք' Ժօրիսէ կէօսթէրիլտի. կինտէ, օ տախի արապաճը Ժօրժուն էլ. պիսէլէրինտէն օլտուղընը սէօյլէմիշ տիր: Պինաէն ալէյհ Ժօրժըն' վագըայը ճինաիյէ. տէն սօնրա մէզքիւր խանէտէն Փիրար իլէ Րիպսայէր իլէ պուլունուպ, մէզքիւր խանէտէ էլպիսէսինի վէ չէքլ ու գըեաֆէ. թինի Թէպտիլ իթմիշ օլտուղը, վէ չախսընը, հաթթա տահազըն' Սամուէլ Ֆայնա պէն. զէթէրէք, մատմազէլ Բուպինանըն բէտէ. րի մագամընտա վէ Սամուէլ Ֆայն նամըյ. լա Փիրար իթտիկի' նէթիճէի Թահգիգաթ. տէն անլաշըլմըշ տըր:

Պու վագըայը ճինաիյէտէ 140 քիլօ մէլինիթին քեամիլէն գուլլանըլըպ գուլ. լանըլմատըղը, Ժօրիսէն սօրուլտուգտա, մէլինիթին Թէքմիլի' էլխասր մէրգումէ վասըթասըյլա քէնտի խանէսինտէն սիպա. րա նագլ իտիլմիշ իսէ տէ, Թէէսսիրաթը չէկիտէ վէ մուխաֆիզ իճրասը իչին սանտըգ աէրօնինէ «միթրայլ» սէնիլէն պազը տէմիր վէ չէլիք բարչալարընըն ի. լավէսի տէ իգթիզա իթտիկինտէն, վա. գըա կիճէսի տէմիր սանտըգա 20 քիլօ միթրայլ վէ 80 քիլօ մէլինիթ գօնուլտու. ղընը, հաթթա պու սուրէթլէ հազըր օլան տղըրլըգըն տէրէճէսի վէ արապանըն սէյ. րի հարէքէթի մուսավէնէ իտիլմէք իւզրէ, սանտըգա «Նիւպէթ» Թաչ բարչալարը գօնուլարագ վէ իչինտէ 4 քիլօ պուլու. նարագ, սիլըրըն պուլունտուղը մահալլին Թէնհալըղընտան պիլ իսթիֆատէ, կիճէլէ. րի Թէճրիւպէլէր եափըլմըշ օլտուգլարընը պէյան էյլէմիշ տիր:

Սինկէր իստիքլալիյէսինտէ Ժօրիսին պիւրօսը Թէհարրի իտիլտիկի սըրատա, «Անտօն Դուչ, Ֆիլիպէ», վէ «Աստել Պէր. չիէ, Սիւրիա» տէյի իքի ատրէս պուլուն. տուղը կիպի, չիւպհէլի պիր Թագըմ էվ. րագ վէ ղազէթա բարչալարը տախի կէօ. րիւլմիւշ, վէ պունլար Թէտգիգ վէ Թէր. ճէմէ իթտիրիլտիկի կիպի, ատրէսլէրին սէպէպի գայտ վէ հիֆզը սօրուլտուգտա, Անտօն Դուչ' Ֆիլիպէտէ Էրմէնի Փէտայի գօմիթէսի րէյիսլէրինտէն պիրի օլուպ, պու բաթաքլէրին, մէրգում իլէ մուխապէ. րաթտա օլտուգլարընը, հաթթա Վաստ. չապուն' Գուլկարիսթանտա կիտէքէն, քէն. տիսինէ հավալէ վէրիլէն իգթիզա իթ. տիկի հալտէ, պու ատրէս մէքթուպ խազ. մասընը Թէնպիհ իթմիշ օլտուղընտան, պու սէպէպլէ մէզքիւր ատրէսի գայտ իթ. միշ օլտուղընը, վէ Աստել Պէրչիէլէ կէ. լինճէ, պու տա, Ժընէվտէ Դրօշակ խառ. րիի մէրքէզիյէսի ատրէսի օլուպ, հէր հանկի իճրա մուխապէրէ իչին իչպու ատրէսի հիֆզ էյլէտիկինի սէօյլէմիշ տիր:

Ժօրիս, պիր քէրրէ, Էրմէնի էֆքեարը իխթիլալիյէսինէ միւթէալլիգ պիլտիկի սարը մէլունանէյի կէթիրմէք իւզրէ, մէզքիւր ատրէս նամըյլա գօմիթէյէ մէք. Թուպ խազմըշ իսէ տէ, սարը մէզքիւ. րէնին պէհալի մուհիմմէ օլտուղընտան, պունտան սարֆ նազար իթտիկինի, վէ վագըայը ճինաիյէտէն իքի կիւն սօնրա վէ քէնտի ալէքէսիլէնտէն էվվէլ, վա. գըայը ճինաիյէյէ մէթալլիգ օլուպ, Փիրար իսմինէնէ, էզճիւմլէ արապա. ճը Ժօրժ Իսթանպօլտա պուլունուպ իսէ վէ խախտա գօմիթէտէն Իսթանպօլա կէօն. տէրիլմէսի մուգարրէր էյլատա վար իսէ, քէնտիսինէ միւրաճաաթըյլա հալինտէ մուավէնէթ իտիլէճէքինէ տայիր իչպու գօմիթէյէ տիկէր պիր մէքթուպ հազըր. լամըշ օլտուղընը իքրար իթմիշ տիր:

Պիւրօսընտան ճըգան պէրտէճիւ Թէհր. րիրին էվրագ' «Բրօ Արմէնիա» ղազէթասը իլէ «Լ'Էօրօբէէն» նամ մէճմուայի վը. գեաթանտան քէսիլմիշ պազը մուգալէր մէզալէլէրէ տայիր օլտուղը կիպի, էսնէ պու ղազէթալարըն նէչրիեաթը պէսա. հա վէ պէեանաթը [illegible] ալմագ իւզրէ չըգարըլան պազը խաթըրէ բարչալարընըն տագլանմասը սէպէպի սօ. րուլտուգտա, հիւքիւմէթի Սէնիյէ ալէյ. հինտէ պազը մէգալաթը մուզիրրէ նէչր իտիլմէք իւզրէ Թէրճիւմ իտիլմիշ Փիրար գազիլլիտէն օլտուղընը, վէ քէնտիսին իչպու ղազէթալարա նամէրէ մէգալէ կէօնտէրիրիմ, էզճիւմլէ Վասմիչապուճըն, Սօֆիատա, մալիւմ օլան սուիգաստ վէ. գայը իւզէրինէ, մէրգումըն Թէրճէմէի հալինէ տայիր խազտըղը պիր մէգալէյի, Դրօշակ ղազէթասընա, քէնտի վէֆա. թընտան սօնրա նէչր իտիլմէք իւզրէ մէզ. քիւր խարիճիւտէ կէօնտէրմիշ օլտու. ղընը պէյան էյլէմիշ տիր:

Քէնտիսինին զէմանը վէֆաթը մալիւմ օլմամասըյլա, պու մէգալէնին նէչրի գա. պիլ օլամայաճագը կիպի [illegible], (Ճէնապը Հաքք չէվ. քէթլու Պատիշահըմըզ Էֆէնտիմիզ հազ. րէթլէրինին էօմր ու իգպալը Շահանէլէ. րինի միւզատ վէ [illegible]), [illegible] Ջաթը հազրէթի Բա. տիշահիյէ Փարթալ մուհաֆազա, սաատէթ վէ ուգուրլու Թէճէլլիյաթ իլէ Փէհլիվան [illegible] Թէլէֆ վէ Թէպահ օլմասը Ժընէվրէտէ խալանըպ [illegible] մուգատտէմէյի [illegible] օլմասը վէ [illegible] արազ վէ [illegible] սօրուլտուգտա [illegible]

Վարիչէ իմիջարըլա գաղթ խոյլենէկի ուրքեր օրաուցրնը, որինաէն այէյն Վրոմյապուն իշին եազարը մէջալէնին նէջրիսի բէջ կէճրքարիմէտիկլիսի սէօյլէմիշ տիր։

Փարիս, Վառմյապուն իլէ Թէյլիրսի մինտիվպած իմիէսի սաեէսինտէ, Թէսաս գօմիթէլէրի Պանգը Օսմանիյի պէրնավը իմմէյը իւզրէ էվվէլճէ պիր բրամէ ճաբըլմըշլար իսէ տէ, սոնրատան տիկէր գարարը մէյտանտէնին Թաամիմ խուրմիշ օլմասընտա մէշնիւ, պանըրն Թէէխիր իտիլտիկինի՝ Վառմյապուն քէնտիսինէ սէօյլէտիկինի, վէ Սամուէլ Փաշըն՝ իսմիլէր հէյէթիլէրի իշինտէ պիր մէվգրի մախսուս իբրազ իտէն, համմմա ճինաէէթ գարարընը ինհաճ էյլէէն Սօֆիատա 1904 փետր. 19-ա վուգաւ պուլան պիր ինթիմասս, բուէասաի մէթհէաէթ արաստնտա պուլունտուրաջ, պիր նուիթգ տախի իրաա էյլէտիկնի պիլտիրմիշ տիր։

Փարիսէն, Սամուէլ Փաշըն կէչմիշի հագգընտա մալումաթ սորըլտըգտա, պունըն, Րուսիալը Էրմէնի միւֆսիտլէրտէն օլտուղընը վէ Պազաւոա մէքթէպ մուալլիմի իքէն, մէմլէքէթինտէն Թարտ իտիլտիկինի, վէ մաճվ օլմասընը միւթէացցի[illegible]. Պէրզանէլի հալի իլէ բէսմինին. Բարիզտէ չըգան «Բրօ Արմէնիա» գազէթասընտա իէր վէ իւսս խուրմիշ խուսուսլարի, վէ մէրգումըն էֆքեար վէ իճրաաթը մէմուր օլտուղը մուզարրըրլըգթը ճինայէթէ կէլինճէ, [illegible] միւսաֆիրխանէ էմաքինի բէսմին վէ խուսուսիէյի պէրհավա իտէրէք, Թարաֆ Թարաֆ իւթթիլալ չըգարմագտան իգտիզէթ պուլունմըշ իսէ, պու Թասավվուրաթըն մուվաֆֆագըթէն Թէէխիր իտիլմիշ օլտուղունը, վէ պուրատագի [illegible] Թէչքիլ իտիգ, իսմէլէր պիր իւնէն էչխասս հագգընտա քէնտիլէրինէ մալումաթ իսթէնիլմէսինտէ, [illegible] վէրմէք իսթէմէմիշ, անճագ Րուսիատա Փաշնըն՝ Սամուէլ Փաշըն գըզը օլտուղը, Փաշայարը պիր ֆամիլեանըն գըզը օլտուղը, վէ մէմլէքէթինտէ Թահսիլին [illegible] Սամուէլ Փաշըն [illegible] Լիրա Րիզա [illegible] Էրմէնիլէրինտէն օլուպ, [illegible] Դոչակ ճէմիյէթի [illegible] Սօֆիատա, Մարի Զայճ իսմինտէ [illegible] վէ տաաա Ալմանիալը [illegible] Թիֆլիսատէն Ժընէվ ճէյբ իւնտըր օլտուղընը [illegible] Լիբա Րիբաէ պիրլէշիք, [illegible] գարըսը կիպի եաշատըղլարընը պէեան իթմիշ տիր։

Իսալ Եուվանովիչ պուրալը վէ Թրասա Եուվանովիչ Րուսիալը օլուպ, Փագատ Միքիօ Բէյլինին եախոտ Վահանըն նիշանլը օլտուղընը պիլմէտիկինի վէ Գարլ Եուվանովիչ իլէ պիրլիքտէ պուլընան մատամ Աչգովա իսէ Րուսիալը օլուպ, վագըտասը խայլի էվվէլ Տէրիսաատէթտէն գիտարը իմթիկինի, վէ պանըլար վէ տիկէր էչխասս հագգընտա պաշգա մալումաթըն օլմատըղընը [illegible] էյլէմիշ տիր։

[illegible] սոնրա հէյէթի Թահգիգիյէ [illegible] պիրէր պիրէր [illegible] չարբըլմըշ տըր։

(Տէվամի)

ԹԷՎՃԻՀԱԹ

Պէյրութ էյլաքընտան Լևին բաշագաթ Քէմալ պէյէ միւտիրանի վէ Պէյրութ միւթէսարըֆը Թիւճճարընտան Սօֆեաքի Մէճէտլանի պէյէ [illegible] Պաղը Սէր [illegible] խիլէֆազընտան [illegible] պէյէ միւթէմայիզ, եարինտէն [illegible]

քիւչաս օլունան սէրկինին Թէէսսիսինտէ հիւանի խըրմէթլէրի կէօրիւլէն վիրասիթ միւտիրի Քեամիլպէան վէ սէրկի միւտիրի Պէտէսթէնիկասէ Հաճի Քեամիլ էֆէնտիլէր տալիսէ ըիւթպէյլէրի մէվճիճ. Էրզրում վիլայէթինտէ Գարս-Քիլիսէ գայմագամըլըղը՝ Կիւմաշ գայմագամը Լուիթֆի պէյ, Մամուրէթ իւլ Ազիզ վիլայէթինտէ Չըմէշկէզէք գայմագամըլըղը՝ Պէհէսնի գայմագամը Հասան Քէմալէտտին էֆէնտի, Պէհէսնի գայմագամըլըղը՝ Չըմէշկէզէք գայմագամը Սըտգը էֆէնտի թէֆվիզ. Թապիյէնէթ գալէմի սէր խալիֆէսի Մէհմէտ պէյէ Չնճի, Պէյրութ էյլաքընտան էմին բաշագաթէ Մուստաֆա պէյէ 3ինճի, Պէչիքթաշ գապրթարընտա մէմուր սէրգօմիսէր Մուսթաֆա էֆէնտի 4ինճի Մէճ., Էտիրնէտէ քիւչաս օլունան սէրկինին Թէէսսիսինտէ հիւսնի խըրմէթի կէօրիւլէն Էրմէնի գըզլար մէքթէպի մուալլիմէլէրինտէն Մաամաղէլ Սիրանուշ Մկրտիչ Թօգեանտ, Տէմիրճի Յարութին, քիւչիւք ուսթա, Օրագ Թիլէմէնճեան, Ղազարոս Տէօքմէճեան, Կարապետ Արապեան. իբէք Փազըրիգամթօրլարընտան Ազարիա վէ զօգա Թօխուճը միւսթահսիլլէրինտէն Մարգար Քեապէկեան էֆէնտիլէր վէ մաամաք կիւլիւմպար Սէյյիտ տանա վէ Թէքիրտաղընտա Ռուբէն էֆէնտի վէ բէսսամ Յովհ. Քիւրքճեան էֆէնտի Սէնայի միւսալէտարը իհսան պույրուլմուշ տըր։

ՏԱԽԻԼԻԷ

Տիւնքի ճումաա կիւնի, Սէրամլըգ րէսմի ալիսինտէն սոնրա, չայեան պույրուլան միւսաատէի սէնիյէ իւզէրինէ, Ալմանիա, Րուսիա վէ Իթալիա սէֆիրլէրիյլէ Ֆրանսա մասլահաթկիւզարը՝ սարէյէ գալըը րէսմիյէտէ այըը այրը հուզուրը հիւմայունա գաբուլ չահիմիլէ գապուլ պույրուլմուշլար տըր։

—Գարատաղ բրէնսի, կէչէնտէ իրաս իմթիկի պիր նումագա, տէվլէթի Օսմանիյէ իլէ Գարատաղ բրէնսլիկի արաստնտա մէվճութ միւնասէպաթըն զաէէթ տաամմանէ օլտուղընը պէեան էյլէմիշ տիր։

—Պանգը Օսմանինին Գավալա չիւպէսի միւտիրի Մ. Խարլամպիտիս՝ Գարահիսար չիւպէսի միւտիրիյէթինէ Թայինի գըլընմըշ տըր։

—Կէլէճէք աղրիլտէ Րոմաատա ագտ օլունաճագ բօսթա վէ թէլէկրաֆ գօնկրէսինէ՝ Թարաֆը հիւքիւմէթի Սէնիյէտէն տախի պիր մուրախխաս Թայինի իլթիմաս օլունմըշ տըր։

—Օսմանլը պանգասը մէմուրլարընա Եըլ պաշը մինասիպէթիյլէ իքրամիյէ վէրիլմէսի գարարլաշտըրըլմըշ տըր։

—Մէճլիսի սըհհիյէ րէյիսի սանիսի Աճէմ Միրհամ էֆ.՝ չարշէնպէհ կիւնիւ Խարիճիյէ վէ Սըհհիյէ Նազըրը հազրէթլէրինի զիյարէթ իտէրէք, Սըհհիյէ մէսէլէլէրինէ տաիր պազը էմիրլէր ալմըշ տըր։

—Մէմալիքի էճնէպիյէտէն Թիւրքիայէ հիճրէթ իտէն Իսլամ մուհաճիրլէրին՝ մէմլէքէթին իւմրանընա խըզմէթ իտէպիլէճէքլէրի նազարը տիգգաթա ալընարագ, պունլարըն իսքեան իտէպիլէճէքլէրի մահալլէրտէ չիֆթլիքլէր վէ Թօփլուլար Թէէսիսի իմմէլէրի իչին քէնտիլէրինին Թէշվիգ իտիլմէսինէ, վէ սաիմի նէզարէթ ալթընտա պուլունտուրըլմասը մագսատիյլէ վիլաէէթլէրտէ գօմիսիոնլար Թէշքիլ օլունմասընա գարար վէրիլմիշ տիր։ —Իսլամ մուհաճիրլէրի գօմիսիօնը, քեամիլիյէ սանիի հազրէթի Շէհրիեարի իզզէթ բաշա հազրէթլէրի տախի հազըր օլտուղը հալտէ, չարշէնպէհ վէ բէնչշէնպէհ կիւնիւ Պապը Ալիտէ ագտը իճթիմա էյլէմիշ տիր։ — Պու մուհաճիրլէրտէն 1500 գատարը՝ էնգարէյէ կէօնտէրիլմիշ տիր։

—Մէմուր էչէա ճէլպ վէ ճէլպ իթմիշ օլան Գօչանալը Ալէքսանտր նամ չախս հագգընտա Գօսօվա իւթինաֆ մահքէմէսի Թարաֆընտան վէրիլէն միւէպպէտ գալէպէնտ իլամը՝ մահքէմէի Թէմյիզճէ Թաստիգ օլունմուշ տըր։

—Տէրիսաատէթ վէ ճիվարընտա եէթիշէն էյի ճինստէն վիշնէ Ֆիտանլարընտան իւզում միգտարընը աշըլանարագ, Իզմիտ, Էնգարէ վէ Գօնիա Թարաֆլարընա Թէվզիի իգթիզա իտէնլէրէ պիլտիրիլմիշ տիր։

—Պիր գաչ կիւն էվվէլ չէհրիմիզտէն պալըգ ավը իչին Գարատէնիզէ կիտէն գաեըգլարտան 20 գատարը, Ֆուրթունատա գայ օլմուշ տըր։ Գաեըգլար պօշ օլարագ պուլունմուշ, վէ իչինտէքիլէրին նէ օլտուգլարընա տայիր հէնուզ հիչ պիր խապէր ալընմամըշ տըր։

—Գըշ մէվսիմինին չէհրիմիզտէ չիտտէթլէ իճրայի հիւքմ իթմէկէ պաշլամասընտան պիլիսթիֆատէ, քէօմիւրճիւ վէ օտունճը էսնաֆընըն Ֆահիշ Ֆիեաթ իսթէմէք վէ քէօմիւրէ Թօզ գաթմագ կիպի պիր Թագըմ սու հարաքէթլէրտէ պէյտան վէրիլմէմէսի՝ մէրճիինտէն իճապ իտէնլէրէ էմր ու Թէնպիհ օլունմուշ տըր։

—Շու էսնատէ Պրուսատա էթ Ֆիեաթը պահալըլաշմըշ օլտուղունտան, գօեուն պաշընը 3-4 բարա Ֆազլա գազանմագ իւմէէէն պագը Թիւճճարըն՝ Տէրիսաատէթէ կէլէն գօեունլարըն պիր գըսմընը Խրիստովէնտիկտար վիլաէէթինէ կէօնտէրմէյէրի մէն օլունմուշ տըր։

—Օսմանլը Թիւթիւնլէրի Թօխումընըն մէմալիքի էճնէպիէյէ իխրաճընըն պիր Թագըմ մահզուրլարը օլտուղը հիւքիւմէթի Սէնիյէճէ նազարը տիգգաթա ալընարագ, եաբրագ վէ գըեըլմըշ Թիւթիւնլէր հագգընտա նիզամէն ճարի օլտուղը կիպի, Թիւթիւն Թօխումլարընըն տախի Րէժի իտարէսինտէն բէսմի պիր Թէզքիրէ մէվճուտ օլմագըզըն գապուլ վէ նագլ իտիլմէմէսինէ տաիր չըմէնտըֆէր վէ վափօր գումբանիալարը իլէ Րուսումաթ իտարէսինէ Թէպլիղաթ իճրասը գարարլաշտըրըլմըշ տըր։

—Իքի հաֆթա էվվէլ Մալաթիատա վէ ճիվարընտա վուգուա պուլան զէլզէլէտէն խայլի խասարաթ օլմուշ տըր։ Հիւքիւմէթ Թարաֆընտան Էրմէնի քիլիսէսի սագաթլանմըշ, տաղլարտա տէրին եարըգլար աչըլմըշ, Խարբերդտան 3 սաաթ ուզագտա Թօմէճ գարիյէսինտէ պագը էվլէրէ տիւշարը խասար օլմուշ, Արկա, Բաղին, Ազատիլի վէ սաիր գարիյէլէրտէ տէ խասարաթ օլմուշ տըր։

—Պէյօղլունտա Ինկիլթէրրա սէֆարէթխանէսի իթթիսալինտէ Եէնի եօլտաա Չուգուր-չէշմէ սօգագընտա Թիւճճարտան Յանաեօթ Սթրաթիօնըն իֆլասընա հիւքմ օլունմուշ տըր։

—Կէչէն մայիստէ Իսկիւտարտա Տաղ Համամընտա սիկօրթա պէտէլինէ Թամաէն միւսթէճիր օլտուղը տիւքքեանը գաստէն իհրագ իթմիշ օլան Անտոն նամ չախսըն՝ էվվէլքի կիւն Մահքէմէի Ճինայէթտէ մուհաքէմէսի քիւրէյէ գօնուլմասընա հիւքմ օլունմուշ տըր։

—Էվվէլքի կիւն Հայտար-բաշաեա կիտէն պիր իմթիհանը արգասընտա պագը օլան պիր սանտալ՝ Հայտար-բաշա իսկէլէսինէ եանաշմագտա պուլընան Մախսուսէէնին Պաղտատ նամ վափօրընըն բէրվանէսի ալթընտա գալարագ բարչա բարչա օլմուշ, վէ սանտալճը Սալին՝ պաթմագ տէրէճէսինէ կէլմիշ օլտուղը հալտէ, պիր գաչ նէֆէրտէն եարտըմըյլէ օլարագ գուրթարըլմըշ տըր։

—Չըգան բաղար կիւնիւ Իզմիրտէ Աճէմեանտա պիր Ֆազիր Րում, սօուգըն Թէէսսիրիյլէ վէֆաթ իթմիշ տիր։

— Չարշէնպէհ սապահը Թագսիմտէ Օ.Յարութիւն քիլիսէսի գարսուընտա բէնտինտէ, քերպիտլարտա սարըլը հէնուզ տօղմուշ պիր չօճուղըն նաշը պուլունմուշ տըր։ Պիր քեաղըտա իզէրինտէ, պու մասումըն Էրմէնի վէ իսմի Իսկուհի օլտուղը եազըլմըշ տըր։ Պիչարէ մասում, սօուգտան էօլմուշ տըր։

—Քէօթահեատա վէ ճիվարընտա իքի գարըշ գար եաղմըշ տըր։

—Եէնիքէօյտէ 60 եաշընտա Ցակոբ նամ քիմսէ, տաաըրնտա էօլմիւշ օլարագ պուլունմուշ տըր։ Խանէ խալգը՝ մէրգումըն սաիր գասս իթտիկինի պէեան իթմէքտէ իսէ տէ, գայըթմաճա Թահգըգաթ իճրա իտիլմէքտէ տիր։

—Պէյօղլունտա Այնալը-չէշմէտէ Արթին նամ քիմսէնին խանէսինէ խըրսըզլար կիրէրէք, 38 լիրա, 14 կիւմիւշ գաշըգ վէ տիկէր էչեա չալընմըշ տըր։ Մէզքիւր խանէ, իքի հաֆթատան պէրի պօշ օլուպ, Արթին՝ կէչէն կիւն էվէ կէլմէքլէ, վուգու պուլան սիրգաթը կէօրմիւշ տիր։

—Կէչէն կիճէ, Ուն-գափանընտա, խասթա օլուպ, պիր տատաս եաթմըշ պուլունան պիր Իսլամ գատընըն խանէսինէ խըրսըզլար կիրտիկինի՝ մահալլէ պէքճիսի իլէ գօնչուլար հիսս իտէրէք, էվին գաբուսունը չալմըշլար վէ խըրսըզլար՝ եագալանմագ իստէյէրէքլէրինի անլաեըշ, իւստ գաթ բէնճիրէսինտէն, էլլէրինտէ աշըգ գամալար օլտուղը հալտէ Ֆիրար իթմէք խաթէմիշլէր իսէ տէ, տիւշէրքէն միճուալէրի եարալանարագ աէրատէսիթ իտիլմիշլէր տիր։ Ճէմիլ վէ Հասան իսմինտէ օլան պու խըրսըզլար, հասախանէյի ուսումի խաստախանէսինէ կէօթիւրիւլմիշլէր տիր։ Պունլար, էվին իչինի ալթ իւսթ իթմիշլէր, պազըլարը պագըլմըշ իսէ տէ, պիր չէյ աշըրամամըշլար տըր։ Րէֆիգ վէ գըլաղուզլարը օլան պիր Րում տախի տէրտէսթ օլունմուշ տըր։

ՕՍՄԱՆԼԸ ՊԱՆԳԱՍԸ

100տէ 5 Ֆայիզլի Կէօմրիւք Օսմանլը Թահվիլաթընըն 1900 յունվ.ընտա վատէսի խիթամ պուլան 27 նումէրօլը գուբօնլարը՝ 1906 սէնէսի 31)13 յունվարընտա գատար Թէէտիյէ օլունմագ իւզրէ իբրազ օլունմատըգը Թագտիրտէ, հիւքմսիզ ատտ օլունաճաղը Թահվիլաթը մէզքիւրէ համիլլէրինէ իլան օլունուր։

⁂ 1896 սէնէսի 100տէ 5 Ֆայիզլի Օսմանլը Թահվիլաթընըն 1900 յունվարընտա վատէսի խիթամ պուլան 7 նումէրօլը գուբօնլարը՝ 1906 սէնէսի 31)13 յունվարընտա գատար Թէէտիյէ օլունմագ իւզրէ իբրազ օլունմատըգը Թագտիրտէ, հիւքմսիզ ատտ օլունաճաղը Թահվիլաթը մէզքիւրէ համիլլէրինէ իլան օլունուր։

Տէրիսաատէթ, 14 գեկտ. 1905

ԳԱԼԱԹԱ ՊՕՐՍԱՍԸ

	Ղչ.	Բ.
Թէվհիտ խուլմիշեան ումումի	97	38
Րումէլի չըմէնտըֆէրի Ֆր.	131	5
Գրէտի Ֆոնսիէ էժիբսիէն Ա.	314	
» » » Բ.	270	